

Päihde- ja mielenterveysyhdistysten vapaaehtoistoiminta kolmannen sektorin hybridisaatiokehityksen näkökulmasta

Sari Jurvansuu ja Päivi Rissanen

Julkaistu 8.2.2017

Tiivistelmä

[English summary](#)

Lähtökohdat: Kolmannen sektorin hybridisaatiolla viitataan kehitykseen, jossa järjestötoimintaan omaksutaan enenevässä määrin julkisen ja yrityssektorin periaatteita. Järjestötoimintaa hahmotetaan usein kahden ääripään kautta: ammattilaisten palkkatyöhön perustuvat palveluntuottajajärjestöt ja vertaisuuteen ja vapaaehtoisuuteen perustuva järjestötoiminta. Tarkastelemme ilmiötä paikallisissa päihde- ja mielenterveysyhdistyksissä. Aiemman tutkimuksen perusteella ennako-oletuksena oli, että vapaaehtoistoiminnan merkitys toiminnassa on vähäisempi ns. hybridioorganisaatioissa kuin ei-hybridioorganisaatioissa.

Aineisto ja menetelmät: Tutkimus perustuu päihde- (n=87) ja mielenterveysyhdistysten (n=100) johdolle lähetettyyn kyselyyn (vastausprosentti 48). Hybridisaation indikaattoreista tarkasteltiin yhdistyksen ostopalvelutuotantoon osallistumista sekä toiminnan ammatillistumista. Aineiston analysoinnissa käytettiin tilastollisia perusmenetelmiä.

Tulokset: Tulokset tukivat ennako-oletusta vapaaehtoistoiminnan vähäisemmästä merkityksestä ostopalveluja tuottavissa ja työntekijöitä palkanneissa yhdistyksissä. Näkemykset vapaaehtoistoimijoiden määrän kehityksestä olivat erityisen pessimistisiä yhdistyksissä, jotka toimivat puhtaasti vapaaehtoisvoimin. Hybridioorganisaatioissa kehittämistarpeina korostuivat palvelutoiminnan ja rahoituspohjan kehittäminen, muissa yhdistyksissä tarve tukea ja rekrytoida vapaaehtois- ja vertaistoimijoita.

Päätelmät: Useat paikallisyhdistykset ovat pintapuolisia hybridejä, joissa yksi tai muutama työntekijä organisoii vapaaehtoistoimintaa ja toimii vapaaehtoisten tukena. Hybridioorganisaatioissa vapaaehtoistoiminnan merkitys koettiin vähäisemmäksi, mutta toisaalta ne näyttävät saavan toimintaansa uusia vapaaehtoisia muita yhdistyksiä tehokkaammin. Yhdistysten erilaiset tarpeet tulisi huomioida yhdistystoiminnan kehittämisessä.

Ydinviestit

Tämä tiedettiin

- Hybridisaatiokehitys näkyy kolmannella sektorilla järjestötoiminnan ammatillistumisena, lisääntyvänä ostopalvelutuotantona sekä taloudellisten resurssien, hankkeiden, projektien ja palvelutuotannon keskeisempänä asemana.
- Hybridisaatiokehitys voi johtaa vapaaehtoistoimijoiden toimintatilan ja vaikutusmahdollisuuksien kapenemiseen sekä monipuolisempien tehtävien siirtymiseen palkattujen työntekijöiden hoidettaviksi.
- Hybridisaatiokehitys voi toisaalta myös monipuolistaa vapaaehtoisten rooleja ja tehtäviä järjestöissä.

Tämä tutkimus opetti

- Valtaosa paikallisista päihde- ja mielenterveysyhdistyksistä toimi joko ilman palkattuja työntekijöitä tai oli pintapuolisia hybridejä, joissa työntekijöiden määrä suhteessa vapaaehtoistoimijoihin on vähäinen. Vain viidennes tuotti ostopalveluja.
- Ostopalvelujen tuottaminen ja useiden työntekijöiden palkkaaminen olivat yhteydessä kokeeseen vapaaehtoistoiminnan vähäisemmästä merkityksestä yhdistyksen toiminnassa.
- Ostopalvelutuottajien kehittämistarpeet liittyivät toiminnan rahoituspohjan laajenemiseen ja palvelutoiminnan kehittämiseen. Muissa yhdistyksissä korostuivat tarve kehittää vapaaehtoisten rekrytointia ja heihin kohdistuvia tukitoimenpiteitä.

Johdanto

Valtion ja kuntien kiristynyt talous sekä julkisen vallan vetäytyminen hyvinvointipalvelujen järjestämisvastuusta ovat lisänneet keskustelua järjestöjen roolista palvelujärjestelmän täydentäjinä ja yhteistyökumppaneina uudenlaisessa voimavaroja yhdistävässä hyvinvointipalvelujen tuottamisen mallissa. Paine kolmannen, julkisen ja markkinasektorin väliseen hyvinvointivastuun uusjakoon on lisääntynyt. Kansalaisjärjestöjen, seurakuntien ja yritysten odotetaan kantavan lisääntyvässä määrin vastuuta palveluista, joiden tuottamisesta julkinen sektori on perinteisesti vastannut. (esim. Möttönen & Niemelä 2005; Matthies 2007, 57; Roivainen 2004, 150)

Kolmannen sektorin näkökulmasta hybridisaatiokehityksellä viitataan siihen, kuinka kansalaisjärjestöt omaksuvat toiminnassaan entistä enemmän julkisen tai yrityssektorin toimintatapoja ja -logiikoita, arvoja ja periaatteita (Niemelä & Turpeinen 2016, 131-132; Kaleva & Valkonen 2014, 184; Marjovuo 2014, 18-19; kolmannen sektorin käsitteestä ja pohjoismaisesta kontekstista esim. Saukkonen 2013). Kolmannen sektorin organisaatioiden hybridisoitumisessa keskeistä on resurssien hankkiminen julkiselta ja yksityiseltä sektorilta. Myös kuntien omaksumat tilaaja-tuottaja -mallit ja sopimusohjausjärjestelmät sekä lisääntynyt ostopalvelutuotantoon osallistuminen ovat tuoneet kolmannen sektorin toimijoita sektoreiden välisille rajapinnoille (Möttönen & Niemelä 2005, 151-5). Suunniteltu sote-uudistus palveluiden yhtiöittämisvaateineen hämärtänee entisestään sektorien välisiä rajoja.

Kolmannen sektorin organisaatiot sektoreiden rajapinnoilla

Markkinaistuminen on hybridisaation muoto, jolla tarkoitetaan markkinasektorin käsitteiden ja toimintatapojen leviämistä kolmannen sektorin organisaatioihin. Järjestöjen palvelutuotannon kasvu ja uuden julkishallintoajattelun (New Public Management) vahvistuminen ovat lisänneet markkinaohjausta julkisen ja kolmannen sektorin välisissä suhteissa. (Möttönen 2009, 67) Paine toimia talouden ehdoilla ja käyttää yritysmaailman kieltä (Wijkström 2011) on kasvanut, vaikka toiminnan perusta ei olisikaan markkinalähtöinen. Aila-Leena Matthies (1999, 40-45) on viitannut ilmiöön jo 1990-luvun lopulla puhuessaan kolmannen sektorin ekonomistisesta modernisaatiosta, jossa korostuvat toiminnan ekonomistiset perustelutavat, taloudelliset arvot ja määrällinen arviointi toiminnan eettisyyden, yhteisöllisyyden, joustavuuden ja keskinäisen välittämisen kustannuksella. Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat viime vuosina yhtiöittäneet palvelutuotantonsa, mitä voidaan myös pitää markkinaehtoisena toimintana (ks. esim. Heino 2008). Syynä ovat olleet Raha-automaattiyhdistyksen avustuslinjaukset, verottajan tulkinnot elinkeinotoiminnasta sekä kuntien ja Kelan kilpailutuskäytännöt ja hankintakriteerit, joissa kolmannen sektorin organisaatiot rinnastettiin yrityksiin (Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvoinnin rakentajina 2012, 12).

Selkeä indikaattori hybridisaatiokehityksestä on palkkatyön kasvanut osuus kolmannella sektorilla. Sen työvoima kasvoi vuosina 1990 - 2011 yli 70 prosenttia ja työntekijöitä palkanneiden järjestöjen määrä kaksinkertaistui (Ruuskanen ym. 2011, 17-18; myös Lindholm 2016). Vapaaehtoistoimijoiden määrä ei ole lisääntynyt samassa suhteessa. Järjestötoiminta on siis selkeästi muuttunut työntekijävaltaisemmaksi. David Billisin (2010) mukaan työntekijöiden määrän kasvu tuottaa itsessään hybridisaatiota. Sen myötä järjestöihin syntyy hierarkisuutta, työnantajavelvoitteisiin liittyvää byrokratiaa sekä paineita taata järjestötoiminnan jatkuvuus työntekijöiden toimeentulon varmistamiseksi. Billis (emt.) on jaotellut hybridisaation pintapuoliseksi (shallow) ja juurtuneeksi (entrenched). Pintapuolisessa hybridisaatiossa yhdistysten jäsenet eivät hallitse kaikkea päätöksentekoa ja toimintaa, vaan palkatulla henkilöstöllä on keskeinen rooli. Juurtuneessa hybridisaatiossa toiminta on organisoitu monitasoiseksi hierarkkiseksi järjestelmäksi ja palkattu henkilökunta dominoi yhteisön toimintaa. Jo ensimmäisen työntekijän palkkaaminen voidaan nähdä askeleksi kohti pintapuolista hybridisaatiota. Hybridisaatio voi

tapahtua orgaanisesti (organic) esimerkiksi ulkoisten resurssien vähittäisen kasvun seurauksena. Toisaalta hybridisaatio voi olla erikseen säädettyä (enacted), jolloin organisaatio on perustettu hybridiorganisaatioksi (esimerkiksi osuuskunnat, sosiaaliset yritykset). (Billis 2010, 58–62)

Sektorirajojen ylittäminen ja hybridisoitumisherkkyys on nähty luontaiseksi piirteeksi kolmannen sektorin toimijoille (esim. Brandsen ym. 2005). Margaret Harrisin (2010, 37) mukaan tätä selittää niiden kiinnostus sosiaalipoliittisiin kysymyksiin sekä halu kehittää innovatiivisia ratkaisuja ajankohtaisiin haasteisiin, erityisesti ”ilkeisiin” ja monimutkaisiin ongelmiin (esim. Harris 2010; Pihlaja 2010). Vaikka sektorirajojen ylittämistä tai ”hämärtymistä” tapahtuu, David Billisin (2010, 55–58) mukaan organisaatioilla on oma ominaissektorinsa (prime sector), joka muodostaa toiminnan perustan myös hybrideillä alueilla. Eri sektoreilla toimivia organisaatioita erottavat ominaispiirteet liittyvät niiden omistajuuteen, hallintoon, toimintaperiaatteisiin sekä henkilö- ja muihin resursseihin. Kolmannen sektorin organisaatioiden omistajuus ja päätöksenteko on jäsenillä. Niiden toiminta perustuu itsehallintoon ja itse määriteltyyn yleishyödylliseen tarkoitukseen. Vapaaehtoisuus näkyy inhimillisissä resursseissa, joita ovat jäsenet ja muut vapaaehtoiset, sekä taloudellisissa resursseissa, joita kerätään jäsenmaksuina ja vapaaehtoisina lahjoituksina. Muita kolmatta sektoria määrittäviä piirteitä ovat voittoa tavoittelemattomuus, yhteisöllisyys ja arvosidonnaisuus (Billis 2010, 55; Helander 1998, 53–56; Pihlaja 2010). Billisin (2010) mielestä nämä kolmannen sektorin ominaispiirteet leimaavat siis vaihtelevassa määrin myös sektorin hybriditoimijoita.

Hybridisaatiokehitys ja järjestöjen vapaaehtoistoiminta

Hybridisaatiokehityksen myötä projektiavustusten, taloudellisten resurssien sekä yritysten ja julkisen sektorin kanssa tehtävien yhteistyösopimusten merkitys kasvaa. Tämän kehityksen on ennustettu syrjäyttävän vapaaehtoisuuden, järjestöjäsenyyden ja yleishyödyllisyyden ihanteita kolmannen sektorin toiminnassa (esim. Billis 2010, 58–60; Wijkström 2011; Wijkström & Zimmer 2011). Näkemykset hybridisaation vaikutuksista vapaaehtoisten rooleihin ja tehtäviin vaihtelevat. Hybridiorganisaatioiden on todettu tarjoavan vapaaehtoisille entistä monipuolisempia rooleja ja osallistumismahdollisuuksia (Hutchison & Ockenden 2008) sekä vastuullisempia ja vaativampia tehtäviä (Gaskin 2005, 10). Toisaalta nuorisojärjestöjen hybridisaatiota koskevassa tutkimuksessa (Laitinen & Taavetti 2016) havaittiin työntekijöiden määrän kasvun ja avustusmuotojen moninaistumisen olevan yhteydessä nuorten jäsenten ja vapaaehtoisten kaventuneeseen rooliin toiminnassa. Palkatut työntekijät voivat saada hoitaakseen monipuoliset ja palakitsevat tehtävät, jolloin vapaaehtoiset jäävät sivuun järjestön ydintoiminnasta (Geoghegan & Powell 2006). Tällöin heistä tulee toiminnassa hyödynnettävä resurssi, ei toiminnan täysvaltaisia omistajia ja tuottajia (Paine ym. 2010, 98). Niina Rantamäen (2016) tutkimus antaa viitteitä sosiaalipalveluja tuottavien kolmannen sektorin organisaatioiden omistajuuden siirtymisestä enenevässä määrin julkisen sektorin suuntaan, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten käsiin.

Billisin (2010) mukaan kolmannen sektorin organisaatioilla on hybridisaatiossa muihin sektoreihin verrattuna eniten menetettävää, mikäli ne kadottavat ominaissektorinsa edut, arvot ja identiteetin (ks. esim. MacMillan 2012,7). Päihde- ja mielenterveysjärjestöissä hybridisaatiokehitykseen liittyvä problematiikka korostuu, koska niissä tarjottu tuki perustuu pitkälti vapaaehtoisuuteen ja vertaisuuteen, anonyymiuteen, maksuttomuuteen ja matalaan kynnykseen. Millainen on näiden järjestöjen tulevaisuus, jos toiminta suuntautuu yhä enemmän ammattimaisesti tuotettuihin ostopalveluihin? Julkisessa keskustelussa näkyvyyttä saavat suuret valtakunnalliset palveluntuottajajärjestöt, mikä vääristää kuvaa järjestölähtöisestä päihde- ja mielenterveystyöstä. On syytä tarkastella hybridisaatiokehitystä myös paikallistasolla ja hahmottaa, millainen painoarvo palvelutuotannolla ja toisaalta vapaaehtoisuudella on niiden toiminnassa.

Aineisto ja menetelmät

Artikkelissa tarkastellaan vapaaehtoistoiminnan merkitystä paikallisissa päihde- ja mielenterveysyhdistyksissä hybridisaatiokehityksen näkökulmasta. Hybridisaation indikaattoreina käytetään kahta järjestötoiminnan kannalta keskeistä muuttujaa eli palvelutuotantoon osallistumista ja toiminnan ammatillistumista (palkattujen työntekijöiden määrää). Kolmannen sektorin hybridisaatiokehitystä koskevan kirjallisuuden pohjalta oletamme, että vapaaehtoistoiminnalla ja siihen liittyvillä kehittämistarpeilla on pienempi merkitys ostopalveluja tuottavissa yhdistyksissä ja yhdistyksissä, joilla on palkattua henkilöstöä kuin yhdistyksissä, jotka eivät tuota ostopalveluja ja jotka toimivat puhtaasti vapaaehtoisvoimin.

Tutkimusaineisto on kerätty osana Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamaa Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelmaa (MIPA) (www.a-klinikka.fi/mipa). MIPA on kymmenen päihde- ja mielenterveysjärjestön ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteinen tutkimusohjelma, jonka tavoitteena on tuottaa yhteismitallista tietoa päihde- ja mielenterveysjärjestöjen toimintakentästä. Artikkelin perustuu Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen toimintaprofiilit -osahankkeessa tehtyyn kyselyyn, jossa kartoitettiin laajasti yhdistystoiminnan eri osa-alueita, mukaan lukien vapaaehtoistoiminta ja palvelutuotanto.

Paikallisyhdistyksiä on seuraavilla MIPA-hankejärjestöillä: A-Kiltojen Liitto ry, Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry, FinFami – Uusimaa ry, Mielenterveyden keskusliitto, Sininauhaliitto ja Suomen Mielenterveysseura. Kysely lähetettiin keväällä 2016 näiden järjestöjen paikallisyhdistysten toiminnanjohtajille tai hallituksen puheenjohtajille (227 päihdeyhdistystä ja 205 mielenterveysyhdistystä) sähköpostilinkkinä sähköiseen Webropol-kyselyyn tai postitse paperilomakkeena. Vastauksia saatiin 209 paikallisyhdistykseltä (vastausprosentti 48). Aineistosta karsittiin yhdistykset, jotka eivät harjoita aktiivista järjestötoimintaa tai palauttivat tyhjän lomakkeen. Lopullinen aineisto koostuu 87 päihdeyhdistyksestä ja 100 mielenterveysyhdistyksestä. Kahta säätiötä lukuun ottamatta kaikki olivat paikallisia yhdistysmuotoisia toimijoita, joilla on ainakin periaatteessa vahva sidos kansalaisyhteiskuntaan. Keskusjärjestöistä Sininauhaliitolla on erityisen paljon palvelutuotantoa – 61 % sen paikallisyhdistyksistä ilmoitti kyselyssä tuottavansa ostopalveluita. Muiden keskusjärjestöjen piirissä prosenttiosuudet vaihtelivat 8:n (Mielenterveyden keskusliitto) ja 27:n (Suomen Mielenterveysseura) välillä.

Aineistoa analysoitiin SPSS-ohjelmistolla. Prosenttilukujen suuruuserojen tilastollisen merkitsevyyden testaamiseen käytettiin nelikenttien osalta Fisherin eksaktia testiä, laajempien taulukoiden kohdalla Pearsonin khiin neliö -testiä. Keskiarvojen välisessä vertailussa käytettiin t-testiä.

Tulokset

Artikkelin aluksi kuvaamme päihde- ja mielenterveysyhdistysten ostopalvelutuotantoa sekä toiminnan ammatillistumista eli palkattujen työntekijöiden määriä. Toiseksi kartoitamme vapaaehtoistoiminnan merkityksen yhteyksiä yhdistysten hybridisaatioon liittyviin muuttujiin. Seuraavaksi tarkastelemme yhdistysten henkilöresursseja ja vapaaehtoisten määrän kehitystä sekä sitä, miten nämä eroavat yhdistysten ostopalvelutuotantoon osallistumisen ja ammatillistumisen mukaan. Lopuksi hahmotamme yhdistysten ostopalvelutuotannon vaikutuksia siihen, millaiset tarpeet asetetaan kehittämistoiminnan prioriteeteiksi.

Päihde- ja mielenterveysyhdistysten tuottamat ostopalvelut ja toiminnan ammatillistuminen

Aineistomme päihde- ja mielenterveysyhdistyksistä viidennes (n=38) ilmoitti tuottavansa ostopalveluja. Kyselyssä ne määriteltiin toiminnoiksi, joita yhdistykset myyvät kunnille tai muille tahoille. Merkittävästi (p=0,006) suurempi osuus päihdeyhdistyksistä (29 %) osallistui ostopalvelutuotantoon kuin mielenterveysyhdistyksistä (13 %). Yleisimpiä ostopalveluina tuotettuja toimintoja olivat päiväkeskustoiminta (n=18), asumis- tai asumisen tukipalvelut (n=15), ohjattu ryhmätoiminta (n=12) ja työllistämispalvelut (n=11). Muiksi tuotetuiksi ostopalveluiksi mainittiin avomuotoinen mielenterveyskuntoutus (n=8), ammattilaisten kouluttaminen (n=5), asiantuntijapalvelut (n=3), kriisi- tai palveleva puhelin (n=3), avomuotoinen päihdekuntoutus, avomuotoiset sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskurssit, ensi- ja turvakotipalvelut, kriisikeskus (n=2), terveysneuvontapiste, liikkuvat palvelut sekä interaktiiviset verkkopalvelut (n=1). Muut toiminnan markkinaistumisen muodot olivat melko vähäisiä. Kahdeksan yhdistystä oli osallistunut kilpailutuksiin viimeisen vuoden aikana. Kolme yhdistystä ilmoitti yhtiöittäneensä osan tai kaiken palvelutuotannostaan, kolmessa yhtiöittämistä suunniteltiin.

Vastanneista paikallisyhdistyksistä yli puolet toimi ilman palkattuja työntekijöitä (taulukko 1). Vain kahdeksassa prosentissa yhdistyksistä työntekijämäärä ylitti kymmenen. Suurin osa aineiston päihde- ja mielenterveysyhdistyksistä toimi siis joko täysin vapaaehtoisvoimin tai vähäisellä palkatulla työvoimalla. Jos toisaalta jo yhden työntekijän palkkaaminen katsotaan pintapuoliseksi hybridisaatioksi (vrt. Billis 2010), täytti lähes puolet yhdistyksistä vähintään tämän määritelmän. Ostopalveluja tuottavista yhdistyksistä valtaosassa (84 %) oli palkattu työntekijöitä, muista yhdistyksistä 40 prosentissa.

Taulukko 1. Päihde- ja mielenterveysyhdistysten (n=187) työntekijämäärät luokiteltuna neljään ryhmään.

Työntekijämäärän luokat	Päihdeyhdistykset (n=81)	Mielenterveysyhdistykset (n=95)	Yhteensä
ei palkattuja työntekijöitä	52 % (n=42)	55 % (n=52)	53 % (n=94)
1-3 työntekijää	17 % (n=14)	20 % (n=19)	19 % (n=33)
4-10 työntekijää	26 % (n=21)	15 % (n=14)	20 % (n=35)
yli 10 työntekijää	5 % (n=4)	11 % (n=10)	8 % (n=14)

Vapaaehtoistoiminnan merkitys päihde- ja mielenterveysyhdistysten toiminnan painopisteinä

Vastaajia pyydettiin arvioimaan vapaaehtoistoiminnan merkitystä yhdistyksensä toiminnassa (vastausvaihtoehdot: 3=suuri merkitys, 2=kohtalainen merkitys, 1=pieni merkitys, 0=ei koske yhdistystämme). Vastaukset painottuivat voimakkaasti suuri merkitys -luokkaan (77 %). Vain joka kymmenennessä yhdistyksessä merkitystä pidettiin pienenä tai yhdistyksessä ei ollut lainkaan vapaaehtoistoimintaa. Muut vastausvaihtoehdot yhdistettiin tilastollisten erojen tarkastelemiseksi (taulukko 2). Vapaaehtoistoiminnan merkitys koettiin yhtä suureksi sekä päihde- että mielenterveysyhdistyksissä. Tarkastelimme myös, vaihteleeiko vapaaehtoisuuden merkitys yhdistyksen toiminta-alueen koon mukaan, mutta tällaista yhteyttä ei löytynyt.

Taulukko 2. Vapaaehtoistoiminnan merkitys yhdistyksen toimialan, toiminta-alueen asukasmäärän, ostopalvelutuotantoon osallistumisen ja palkattujen työntekijöiden määrän mukaan sekä erojen tilastollinen merkitsevyys khiin neliö -testin mukaan (Sig.).

	suuri merkitys	kohtalainen/pieni merkitys tai ei koske yhdistystä	Sig.
päihdeyhdistykset (n=87)	74 %	26 %	
mielenterveysyhdistykset (n=100)	81 %	19 %	p=0,203
alle 10 000 asukasta (n=42)	81 %	19 %	
10-50 000 asukasta (n=49)	82 %	18 %	
yli 50 000 asukasta (n=38)	76 %	24 %	p=0,809
yhdistys tuottaa ostopalveluja (n=38)	63 %	37 %	
yhdistys ei tuota ostopalveluja (n=142)	81 %	19 %	p=0,020
yhdistyksessä palkattuja työntekijöitä (n=91)	73 %	28 %	
yhdistyksessä ei palkattuja työntekijöitä (n=91)	82 %	18 %	p=0,078
1-3 työntekijää (n=33)	85 %	15 %	
4-10 työntekijää (n=35)	63 %	37 %	
yli kymmenen työntekijää (n=14)	64 %	36 %	p=0,046

Hybridisaatiota kuvaavat muuttajat nostivat kuitenkin esiin eroja yhdistysten välillä (taulukko 2). Vapaaehtoistoiminnalla oli ennako-oletusten mukaisesti vähäisempi merkitys ostopalveluja tuottavissa yhdistyksissä ja yhdistyksissä, joissa työntekijöitä oli yli kolme ja jotka siis työntekijöiden suuremman määrän näkökulmasta ainakin lähenevät juurtuneita hybridejä (vrt. Bilis 2010).

Yhdistysten vapaaehtoistoimijat ja muut henkilöresurssit

Kyselyssä vapaaehtoiset määriteltiin toimijoiksi, jotka olivat tehneet yhdistyksessä vapaaehtoistyötä vähintään kerran viimeisen vuoden aikana vastikkeettomasti tai pieniä satunnaisia palkkioita tai kulukorvauksia vastaan. Luottamushenkilöitä ei laskettu vapaaehtoistoimijoiksi. Valtaosassa (84 %) vastanneista yhdistyksistä oli vapaaehtoistoimijoita. Pienissä yhdistyksissä toimintaa pyörittänevät luottamushenkilöt, joiden lukeminen vapaaehtoistoimijoiksi nostaisi prosenttiosuutta vielä korkeammaksi. Neljännes yhdistyksistä toimi korkeintaan viiden vapaaehtoisen voimin. Yli puolessa oli 1-10 vapaaehtoistoimijaa (taulukko 3), mielenterveysyhdistyksissä enemmän kuin päihdeyhdistyksissä.

Taulukko 3. Päihde- ja mielenterveysyhdistysten vapaaehtoistoimijoiden määrät luokiteltuna neljään ryhmään (ero toimialojen välillä; p=0,010).

Vapaaehtoisten määrä luokiteltuna	Päihdeyhdistykset	Mielenterveysyhdistykset	Yhteensä
1-5	29 % (n=19)	22 % (n=18)	25 % (n=37)
6-10	32 % (n=21)	22 % (n=18)	27 % (n=39)
11-30	34 % (n=22)	32 % (n=26)	33 % (n=33)
yli 30	5 % (n=3)	24 % (n=20)	15 % (n=23)

Palvelujen tuottamisen kasvu yhdistetään usein ammattilaisten roolin vahvistumiseen organisaatiossa. Kuten aiemmin todettiin, osa aineiston yhdistysten ostopalvelutuotannosta oli työllistämistoimintaa. Ostopalveluja tuottavissa yhdistyksissä olikin merkittävästi enemmän sekä palkattuja työntekijöitä että tukityöllistettyjä verrattuna muihin yhdistyksiin (taulukko 4). Vapaaehtoistoimijoiden määrässä ei ollut eroa. Suhdeluvun tarkastelu osoittaa, että ostopalveluja tuottavat yhdistykset olivat huomattavasti työntekijävaltaisempia kuin muut yhdistykset.

Taulukko 4. Palkattujen työntekijöiden, vapaaehtoistoimijoiden ja tukityöllistettyjen määrät yhdistysten ostopalvelutuotannon mukaan sekä erojen tilastollinen merkisyys riippumattomien otosten t-testin mukaan (Sig.).

	Yhdistys tuottaa ostopalveluja		Yhdistys ei tuota ostopalveluja		Sig.
	keskiarvo (vastanneiden yhdistysten määrä n)		keskiarvo (vastanneiden yhdistysten määrä n)		
Palkattujen työntekijöiden määrä	15	(n=29)	4	(n=53)	p=0,002
Vapaaehtoisten määrä	21	(n=33)	19	(n=110)	p=0,568
Työvoimahallinnon tai kunnan toimenpiteillä tukityöllistettyjen määrä	22	(n=22)	6	(n=44)	p=0,001
Tukityöllistettyjen päihde- tai mielenterveyskuntoutujien määrä	6	(n=13)	3	(n=23)	p=0,163

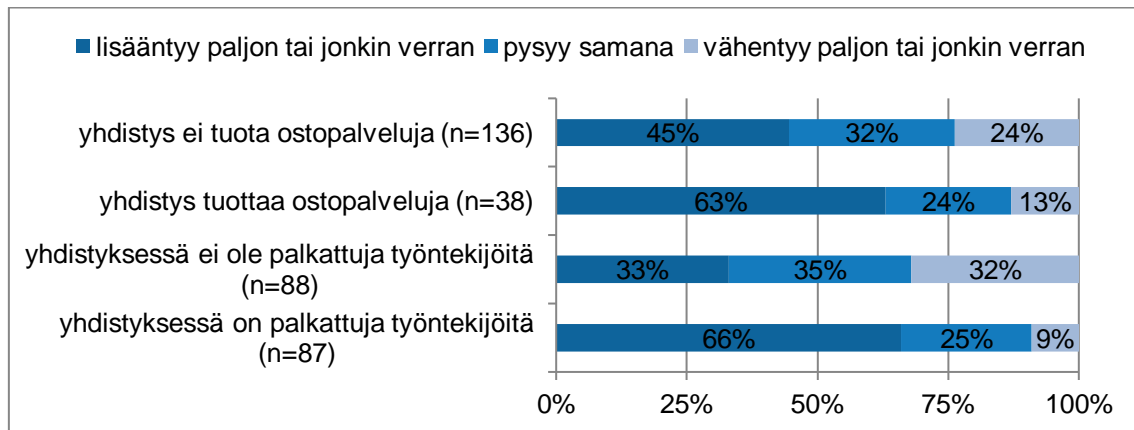
Päivi Pirkkalaisen (2015, 70) maahanmuuttajajärjestöä koskevan tutkimuksen mukaan kohderyhmän työllistäminen on hybridisaatiokehityksen myönteinen puoli: ”parhaimmillaan hybridisaatio tarjoaa työpaikkoja maahanmuuttajille”. Muihin yhdistyksiin verrattuna ostopalvelutuottajat tukityöllistivät enemmän päihde- ja mielenterveyskuntoutujia (18 % vs. 37 %; p=0,010), vaikka määrässä ei ollutkaan merkittävä eroa (taulukko 4). Päihde- ja mielenterveysyhdistykset ovat merkittäviä välityömarkkinoiden toimijoita ja päihdeyhdistykset työttömien yhdistysten ohella yleisimmin osatyökykyisiä työllistäviä järjestötahoja (Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvoinnin rakentajina 2012, 15). Myös palkatuilla työntekijöillä on päihde- ja mielenterveysjärjestöissä usein oma toipumistausta. Toimijoiden erilaisten roolien – vertainen, vapaaehtoinen, työntekijä – sekoittumista ja linkittymistä onkin pidetty kolmannen sektorin organisaatioiden vahvuutena. (Billis & Glennerster 1998, 81) Toimijoiden omakohtainen kokemus ongelmasta, vertaisuuden aspekti, tuo organisaation toimintaan uskottavuutta ja luottamusta.

Vapaaehtoistoimijoiden määrän kehitys ja sen yhteys yhdistysten hybridisaatioon

Vastaajia pyydettiin arvioimaan yhdistyksensä vapaaehtoistoimijoiden määrän kehitystä viimeisen viiden vuoden aikana. Vapaaehtoisten määrä oli kehittynyt huomattavan positiivisesti yhdistyksissä, joissa oli palkattuja työntekijöitä. Ostopalveluiden tuottamiseen sillä ei ollut merkitsevää yhteyttä. Vapaaehtoisten määrä oli kasvanut paljon tai jonkin verran 46 prosentissa työntekijöitä palkanneista yhdistyksistä, pysynyt samana 36 prosentissa ja vähentynyt paljon tai jonkin verran 18 prosentissa. Vastaavat prosentiosuudet työntekijöitä palkkaamattomissa yhdistyksissä olivat 22, 54 ja 24 (eron tilastollinen merkitsevyys; $p=0,009$).

Vastaajia pyydettiin myös ennakoimaan vapaaehtoisten määrän kehitystä seuraavan viiden vuoden aikana (kuvio 1). Erityisesti työntekijöitä palkanneissa yhdistyksissä uskottiin vahvasti vapaaehtoistoimijoiden määrän kasvuun ($p<0,001$; tuottaako yhdistys ostopalveluja; $p=0,125$).

Kuvio 1. Vapaaehtoistoimijoiden määrän kehitys seuraavan viiden vuoden aikana sen mukaan, tuottaako yhdistys ostopalveluita ja onko yhdistyksessä palkattuja työntekijöitä.

Erityisen pessimistisesti vapaaehtoistoimijoiden määrän kehitykseen suhtauduttiin yhdistyksissä, joissa ei ollut lainkaan palkattua henkilöstöä (taulukko 5). Jo yhden työntekijän palkkaaminen (pintapuolinen hybridisaatio, vrt. Billis 2010) oli yhteydessä positiivisempiin vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuden näkymiin.

Taulukko 5. Vapaaehtoisten määrän kehitys seuraavan viiden vuoden aikana yhdistyksen palkattujen työntekijöiden määrän mukaan.

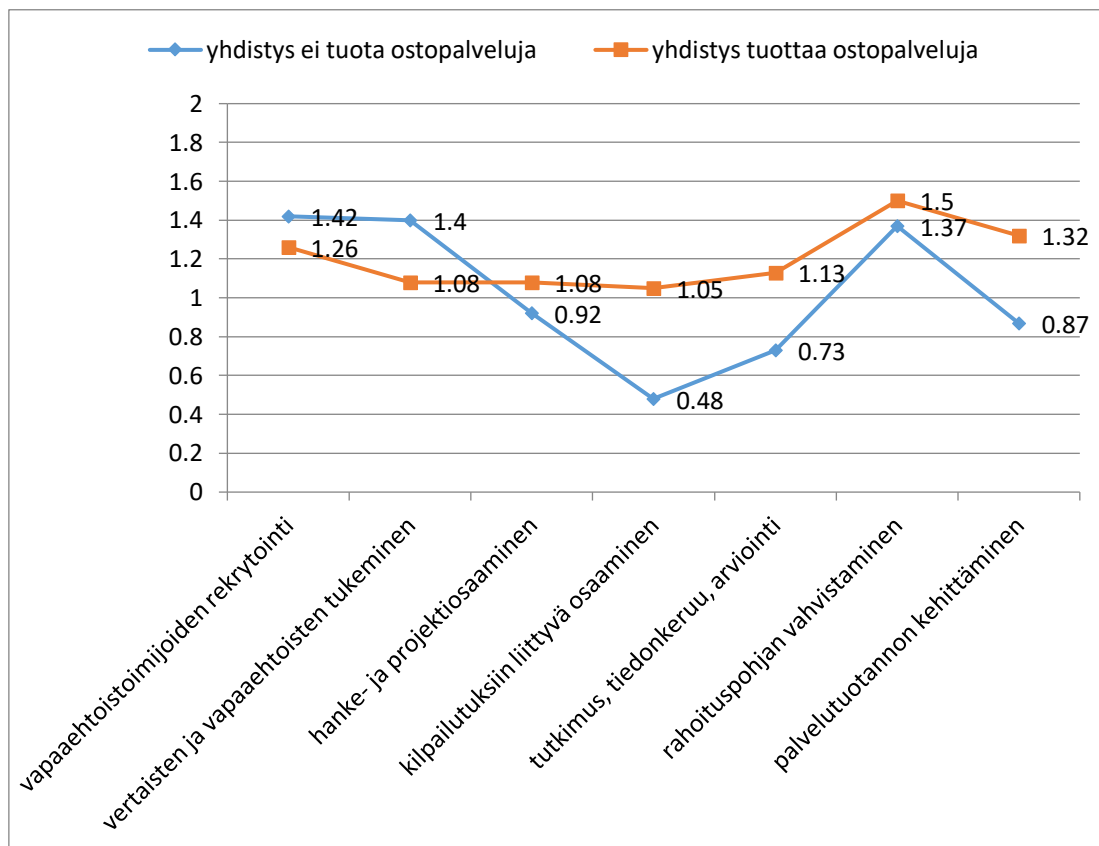
Arvio vapaaehtoisten määrän tulevasta kehityksestä	Ei työntekijöitä (n=88)	1-3 työntekijää (n=30)	4-10 työntekijää (n=34)	Yli 10 työntekijää (n=14)
Lisääntyy paljon/jonkin verran (n=80)	33 %	60 %	65 %	79 %
Pysyy samana (n=51)	35 %	30 %	27 %	14 %
Vähenee paljon/jonkin verran (n=35)	32 %	10 %	9 %	7 %

Työntekijöitä palkanneissa yhdistyksissä lienee enemmän resursseja organisoida vapaaehtoisten rekrytointia, toteuttaa monimuotoista vapaaehtoistoimintaa sekä panostaa toimijoiden kouluttamiseen ja tukemiseen. Se mahdollistaa myös työskentelyn ammattilaisten rinnalla ja samalla esimerkiksi opintoihin tai työhön liittyvän tieto-aidon kerryttämisen. Ammattimaisesti johdetun vapaaehtoistoiminnan on todettu sekä tukevan vapaaehtoisten hyvinvointia ja terveyttä että edistävän kansalaistoimintaa tehokkaammin (Pessi & Oravasaari 2010, 118). Tämä on erityisen tärkeää päihde- ja mielenterveysyhdistyksissä, joiden toimintaan osallistuvilla on todettu olevan monialaisia hyvinvoinnin vajeita (esim. Pitkänen & Tourunen 2016). Vapaaehtoistoiminnan tehokkaampi organisointi näyttää siis olevan hybridisaation myönteinen puoli.

Tulevaisuuden kehittämistarpeiden erot yhdistystyyppien välillä

Hybridioorganisaatioissa taloudellisten resurssien sekä kilpailutuksiin, projekteihin ja hankkeisiin liittyvän osaamisen on ennakoitu nousevan vapaaehtoistoimijoiden rekrytointia ja jäsenhankintaa tärkeämmiksi tulevaisuusorientaatioiksi (esim. Billis 2010, 58-60, Wijkström 2011). Kuviossa 2 on tarkasteltu yhdistystoiminnan kehittämistarpeiden ja ostopalvelutuotantoon osallistumisen välisiä yhteyksiä.

Kuvio 2. Yhdistysten toiminnan kehittämistarpeet (vastausvaihtoehdot: 2=suuri tarve, 1=kohtalainen tarve, 0=ei tarvetta/ei koske yhdistystä). Vastausten keskiarvot yhdistysten ostopalvelutuotannon mukaan.

Tulokset vahvistivat oletusta organisaatioiden hybridiluonteen yhteyksistä kehittämistoiminnan painopisteisiin. Ostopalveluja tuottavissa yhdistyksissä suurimmat kehittämistarpeet koskivat toiminnan rahoitusta ja palvelutuotannon kehittämistä. Muissa yhdistyksissä keskeisiksi kehittämistarpeiksi nousivat vapaaehtoistojen rekrytointi ja keinot tukea toimijoiden jaksamista. Keskiarvot erosivat tilastollisesti merkitsevästi seuraavien muuttujien kohdalla: kilpailutusosaaminen ($p < 0,001$), palvelutoiminnan kehittäminen ($p = 0,001$), tutkimus-, tiedonkeruu ja arviointi ($p = 0,003$) ja vertaisten ja vapaaehtoisten tukeminen ($p = 0,007$). Erot muiden muuttujien suhteen eivät aivan tavoittaneet tilastollista merkitsevyyttä, mutta olivat ennakoitujen suuntaisia. Kyse voi olla siitä, että vapaaehtoisuus ja vertaisuus eivät ole ostopalveluja tuottavissa yhdistyksissä yhtä tärkeitä kehittämistoiminnan prioriteetteja kuin kansalais-toimintaan keskittyvissä yhdistyksissä. Positiiviset näkemykset vapaaehtoisten kehityksestä voivat toisaalta viitata siihen, että ostopalveluja tuottavissa yhdistyksissä on jo keskimääräistä enemmän resursseja kuten esimerkiksi palkattua työvoimaa vapaaehtoistojen organisoimiseen, joten sitä ei pidetä keskeisenä kehittämistarpeena.

Johtopäätökset ja pohdinta

Aineisto mahdollisti vertailuasetelman ns. hybridioorganisaatioiden ja puhtaammin kansalais-toimintaa harjoittavien yhdistysten välillä. Hybridisaation indikaattoreiksi valitut muuttujat (ostopalvelutuotanto, toiminnan ammatillistuminen) olivat toimivia, vaikka vapaaehtoisuuden merkitystä kuvaava muuttuja oli karkea. Tarkastelut nostivat esiin eroja yhdistystyyppien välillä, joten aineiston voidaan katsoa vastanneen tutkimuskysymyksiin melko hyvin. Aineisto on kerätty hankkeeseen osallistuvien järjestöjen paikallistasolta eli tuloksia ei voi yleistää koskaan koko päihde- ja mielenterveysyhdistysten kenttää. Vastaajia oli kuitenkin lähes kaksinkertainen määrä verrattuna esimerkiksi Järjestöbarometritutkimuksissa tavoitettuun päihde- ja mielenterveysyhdistysten vastaajajoukkoon (esim. Peltosalmi ym. 2016, 214; Peltosalmi ym. 2014, 126). Aineisto edustanee siten melko hyvin päihde- ja mielenterveysyhdistysten perusjoukkoa. Yhdistysten rahoituslähteiden ja kumppanuuksien tarkastelu monipuolista kuvaa kolmannen sektorin paikallistason hybridisaatiokehityksestä. Kehityksen etenemistä päihde- ja mielenterveysjärjestökentällä olisi hyvä hahmottaa seuranta-asetelmalla. Paljon riippuu siitä, millaiseksi järjestöjen asema määrittyy uudessa sote-järjestelmässä.

Paikallisyhdistyksissä toimittiin pääosin joko täysin vapaaehtois pohjalta tai vapaaehtoisten määrään suhteutettuna vähäisten palkattujen työntekijöiden voimin. Työntekijöiden palkkaamisen perusteella vähintään pintapuolisiksi hybrideiksi voidaan laskea lähes puolet paikallisyhdistyksistä. Vain viidennes yhdistyksistä tuotti ostopalveluja. Tulokset tukivat ennakoituvia vapaaehtoistojen vähäisemmästä merkityksestä kolmannen sektorin hybridioorganisaatioissa. Erot olivat merkitsevyydeltään pienehköjä, joten yleisesti ottaen hybridioorganisaatioissa voidaan katsoa edelleen näkyvän toiminnan ominaissektori (vrt. Billis 2010) eli vapaaehtoisuuden keskeinen merkitys toiminnassa. Osaltaan tätä saattaa selittää muuttujan huono erittelykyky tai se, että vapaaehtoisuuden merkityksen korostaminen lienee kansalaisjärjestökentällä ns. sosiaalisesti suotava vastaus.

Järjestökentän eriytyminen näkyi kuitenkin paikallistasolla. Liittojen ja keskusjärjestöjen tulisi huomioida paikallistoimijoidensa erilaiset tarpeet kehittämis- ja koulutustoiminnassaan. Osa paikallisyhdistyksistä tarvitsee apua projekti- ja kilpailutusbyrokratiasta selviytymiseen, osa resursseja kansalaistoiminnan kehittämiseen ja toimijoidensa jaksamisen tukemiseen esimerkiksi koulutus- ja virkistystoiminnan, työnohjauksen ja palkitsemiskäytäntöjen muodossa. Tulosten perusteella jälkimmäiseen resursseja tarvitsisivat erityisesti puhtaasti vapaaehtoisvoimin toimivat yhdistykset. Vapaaehtoistojen organisoimisen näkökulmasta työntekijän palkkaaminen näyttää hyödylliseltä.

Hybridisaation myönteisinä puolina nousivat esiin vapaaehtoistoiminnan kehityksen positiiviset näkymät ja työllistymismahdollisuuksien tarjoaminen päihde- ja mielenterveyskuntoutujille, vaikka tukityöllistäminen voidaan toki nähdä joko osoitukseksi kolmannen sektorin yhteiskuntavastuusta tai pyrkimykseksi hyödyntää edullista työvoimaa, kuten Rantamäki (2016) on todennut. Tukityöllistetyt muodostavat yhdistyksissä merkittävän resurssin, jonka tukemiseen heidän omista lähtökohdistaan tulisi kiinnittää huomiota erityisesti markkinalähtöisesti toimivissa yhdistyksissä. Vajaakuntoisten työllistettyjen on todettu kokevan enemmän stressiä ja paineita niissä järjestöissä, joiden johtaminen perustuu kustannustehokkuuteen ja liikkeenjohdon oppeihin (Pyykkönen 2010).

Vapaaehtoistojen asemasta hybridiorganisaatioissa tarvitaan lisää tutkimusta. Millaisia vaikutuksia palkatulla henkilöstöllä on tehtävien ja vastuun jakautumiseen, vapaaehtoistojen sitoutumiseen sekä kokemukseen toiminnan mielekkyydestä ja tuen tarpeesta? Säilyykö vapaaehtoisilla mahdollisuus määritellä toiminnan sisältöjä ja tavoitteita? Yhdistystoiminnan reunaehtoisten tiukentuminen sekä suunnittelun ja toteutuksen siirtyminen enenevästi työntekijöille vaarantaa pahimmassa tapauksessa vapaaehtoistojen osallisuuden ja mahdollisuudet vaikuttaa yhdistyksen toimintaan. Juurtuneissa hybrideissä vapaaehtoisuudesta tulee pahimmillaan väline palvelutoiminnan tavoitteiden saavuttamiseen, ja yhteiskunnallisten muutosten aikaansaamisen, osallistujien äänen kuuluviin saattamisen ja heidän etujensa ajamisen painoarvo jää vähäisemmäksi (Paine ym. 2010; Wijkström 2011, 40: "from voice to service"). Vapaaehtoiset saattavat pettyä organisaation toimintaan, jos he kokevat sen omaksuneen muiden sektoreiden piirteitä ja kadottaneen vapaaehtoisuuden eetostaan (Paine ym. 2010) tai muuttuneen "osaksi järjestelmää" (Roivainen 2004).

Mikäli päihde- ja mielenterveysjärjestöt haluavat toimia kohderyhmänsä legitiiminä äänenä, on syytä taata monenlaiset vapaaehtoistoimintaan osallistumisen mahdollisuudet. Kyse on myös uskottavuudesta ja luottamuksesta, jota vertaisuus ja vapaaehtoisuus tuovat järjestöjen toimintaan. Etenkin päihdejärjestöjen toimintaan osallistumisen aste on ollut perinteisesti alhainen, eikä kynnystä tulisi korottaa liiallisilla kvalifikaatiovaatimuksilla.

Kiitokset

Kiitämme Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelmaan osallistuvia järjestöjä sekä Raha-automaattiyhdistystä, joka toimii tutkimusohjelman rahoittajana.

Kirjoittajat ja julkaisun tiedot

Sari Jurvansuu, YTM, tutkija, Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
Päivi Rissanen, VTT, tutkija, Mielenterveyden keskusliitto
Yhteyshenkilö: Sari Jurvansuu, Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry; sari.jurvansuu@ehyt.fi

Avainsanat: päihdejärjestöt, mielenterveysjärjestöt, vapaaehtoistoiminta, kolmas sektori, hybridisaatio, ammatillistuminen

ISSN: 2343-3884

DOI:

Copyright: © Jurvansuu & Rissanen. Julkaisu on vapaasti käytettävissä ja levitettävissä, kunhan kirjoittajat ja alkuperäinen lähde mainitaan.

Käsikirjoitus lähetetty toimitukseen 1.11.2016

Vertaisarvioitu 19.12.2016

Lähteet

- Billis, D. (2010): Towards a theory of hybrid organizations. Teoksessa Billis, D. (toim.): Hybrid Organizations and the Third Sector. Challenges for practice, Theory, and Policy. Basingstoke & New York: Palgrave MacMillan: 46-69.
- Billis, D. & Glennerster, H. (1998): Human services and the voluntary sector: towards a theory of comparative advantage. *Journal of Social Policy* 27 (1): 79-98.
- Brandsen, T., van de Donk, W. & Putters, K. (2005): Griffins or Chameleons? Hybridity as a Permanent and Inevitable Characteristic of the Third Sector. *International Journal of Public Administration* 28 (9-10): 749-765.
- Gaskin, K. (2005): Getting a grip. Risk, risk management and volunteering. A review of the literature. Institute for Volunteering Research, London.
- Geoghegan, M. & Powell, F. (2005): Community development, partnership governance and dilemmas of professionalization: Profiling and assessing the case of Ireland. *British Journal of Social Work* 36 (5): 845-861.
- Harris, M. (2010): Third sector organizations in a contradictory policy environment. Teoksessa Billis, D. (toim.): Hybrid Organizations and the Third Sector. Challenges for Practice, Theory and Policy. Hampshire & New York: Palgrave Macmillan: 25-45.
- Heino, M. (2008): Näennäismarkkinat vaihtoehtona sosiaali- ja vanhustenhuollossa. Varsinais-Suomen pienten kuntien avainhenkilöiden ja tuottajien suhtautuminen näennäismarkkinoihin ja palvelutuotannon tilastollinen kuva. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 27. Turun ammattikorkeakoulu, Turku.
- Helander, V. (1998): Kolmas sektori. Käsitteistä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. Gaudeamus, Helsinki.
- Hutchison, R. & Ockenden, N. (2008): The impact of public policy on volunteering in community-based organisations. Institute for Volunteering Research. Institute for Voluntary Action Research. (luettu 20.12.2016)
http://193.61.20.148/documents/impactPP_MainReport.pdf
- Kaleva, S. & Valkonen, J. (2014): Järjestölähtöisen auttamistyön uudet vaatteet. *Kansalaisyhteiskunta* 5 (1): 180-187.
- Kontinen, T., Onali, A. & Robinson-Moncada, S. (2015): Kehitysjärjestöt hybridiorganisaatioina. Toiminnan logiikat suomalaisessa ja liberialaisessa kansalaisjärjestössä. *Kansalaisyhteiskunta* 6 (1): 97-123.
- Laitinen, H. & Taavetti, R. (2016): Valtakunnalliset nuorisojärjestöt ja nuorten osallistumismahdollisuudet. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (1): 55-68.
- Lindholm, L. (2016): Selvitys järjestöjen tuottamista sosiaali- ja terveyspalveluista. Kokonaiskuva järjestöjen ja säätiöiden sekä niiden omistamien yhtiöiden koko maassa tuottamista sosiaali- ja terveyspalveluista. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki 2016.
- MacMillan, R. (2012): "Distinction" in the third sector. Third Sector Research Centre. Working Paper 89. (luettu 20.12.2016)
<http://www.birmingham.ac.uk/generic/tsrc/documents/tsrc/working-papers/working-paper-89.pdf>

- Marjovu, A. (2014): Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:9, sosiaalipsykologia. (luettu 17.1.2017)
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/44979/marjovu_v%c3%a4it%c3%b6skirja.pdf?sequence=1
- Matthies, A-L. (1999): Ekonomisen ja eettisen vuoropuhelu. Teoksessa Hokkanen, L., Kinnunen, P. & Siisiäinen, M. (toim.): Haastava kolmas sektori. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto: 40–61.
- Matthies, A-L. (2007): Toisenlainen kolmas sektori. Pohjoismaiden sosiaali- ja terveysjärjestöt tutkimuksen valossa. Yhteiskuntapolitiikka 72 (1): 57-71.
- Möttönen, S. (2009): Ovatko järjestöt hyvinvointivaltion purkajia vai puolustajia? Yhteiskuntapolitiikka 74 (2009):1, 60-71.
- Möttönen, S. & Niemelä, J. (2005): Kunta ja kolmas sektori: yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Niemelä, J. & Turpeinen, T. (2016): Järjestöjen valmistautuminen sote-uudistukseen. Teoksessa Niemelä, J. (toim.) Sote sosiaalisen kestävyden vahvistajana. Diakonia-ammattikorkeakoulu 2016. DIAK puheenvuoro 2. Juvenes Print Oy. Tampere: 117-148.
- Paine, AE., Ockenden, N. & Stuart, J. (2010): Volunteers in Hybrid Organisations: A Marginalised Majority? Teoksessa Billis, David (toim.): Hybrid Organizations and the Third Sector. Challenges for practice, Theory, and Policy. Basingstoke & New York: Palgrave MacMillan: 93-113.
- Peltosalmi, J., Eronen, A., Litmanen, T., Londén, P. & Ruuskanen, P. (2016): Järjestöbarometri 2016. Järjestöjen tulevaisuus. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki 2016. Paino: FRAM, Vaasa.
- Peltosalmi, J., Hakkarainen, T., Londén, P., Kiukas, V. & Särkelä, R. (2014): Järjestöbarometri 2014. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki 2014. Paino: FRAM, Vaasa.
- Pessi, AB & Oravasaari, T. (2010): Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Raha-automaattiyhdistys, Helsinki.
- Pihlaja, R. (2010): Kolmas sektori ja julkinen valta. Kunnallisan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisut 61. Kunnallisan kehittämissäätö, Helsinki.
- Pirkkalainen, P. (2015): Maahanmuuttajajärjestöt kolmannen sektorin muutoksessa. Vertais- tuesta ja vapaaehtoisuudesta viranomaisyhteistyöhön. Kansalaisyhteiskunta 1 (2015), 51-73.
- Pitkänen, T. & Tourunen, J. (2016): Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen toimintoihin osallistuneiden kansalaisten hyvinvointi kahden kyselytutkimuksen perusteella. Teoksessa Murto, J. & Pentala, O. (toim.): Osallistuminen, hyvinvointi ja sosiaalinen osallisuus – ATH- tutkimuksen tuloksia. Järjestökentän tutkimusohjelma. THL työpaperi 38/2016: 20-25.
- Pyykkönen, M. (2010): Yhteisöistä yrityksiksi. Sosiaalinen yritys ja muuttuva kolmas sektori. Teoksessa Kaisto, J. & Pyykkönen, M. (toim.): Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus: 119-142.
- Rantamäki, N. (2016): Onko enää kolmatta vaihtoehtoa? Kolmannen sektorin erityisyys ja ammattimainen sosiaalipalvelujen tuottaminen. Yhteiskuntapolitiikka 81 (6): 632-643.

Roivainen, I. (2004): Setlementti välissä olemisen tilana. Teoksessa Helne, T., Hänninen, S. & Karjalainen, J. (toim.): Seis yhteiskunta – tahdon sisään! SoPhi 80. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto: 149–165.

Ruuskanen, P., Selander, K. & Anttila, T. (2013): Palkkatyössä kolmannella sektorilla. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, työ ja yrittäjyys 20/2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Saukkonen, P. (2013): Kolmas sektori – vanha ja uusi. Kansalaisyhteiskunta 1 (2013): 6-31.

Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvoinnin rakentajina (2012). SOSTE. Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki. (viitattu 20.12.2016)

https://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/jarjestot_hyvinvoinnin_rakentajina2012.pdf

Wijkström, F. & Zimmer, A. (2011): Introduction. Nordic Civil Societies Beyond Membership and Movements. Teoksessa Wijkström, F. & Zimmer, A. (toim.): Nordic Civil Society at a Cross-Roads. Transforming the Popular Movement Tradition. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft: 19-26.

Wijkström, F. (2011): "Charity Speak and Business Talk". The On-Going (Re)hybridization of Civil Society (viitattu 27.9.2016)

https://www.researchgate.net/publication/273775473_Charity_Speak_and_Business_Talk_The_On-Going_Rehybridization_of_Civil_Society

English summary

Volunteering and Third sector hybridization in local substance abuse and mental health organizations

Background: Hybridization of the Third sector refers to development in which Third sector organizations increasingly incorporate principles, operational priorities etc. from public and market sectors. Polarization of the Third sector organizations is often perceived through two extremes: service providing organizations based on the work of paid employees, and traditional civil society organizations based on volunteering and peer work. The article studies the phenomenon in local non-governmental organizations. We hypothesize, based on previous studies, that voluntary work is perceived to have less importance in hybrid organizations compared to non-hybrid ones.

Methods: The study is based on questionnaire data from local non-governmental substance abuse (n=87) and mental health (n=100) organizations. Participation in service provision and professionalization of human resources (number of paid employees) were used as indicators of organizational hybridization. Basic statistical methods were used to analyze the data.

Results: The results supported the hypothesis of voluntary work having less importance in organizations providing services and organizations with a high number of paid employees. However, past and future development of the number of volunteers were perceived particularly negatively in organizations with no paid staff. In hybrid organizations, the need to strengthen funding mechanisms and service provision were seen as primary concerns, whereas in other organizations the need to recruit and support volunteers took priority.

Conclusions: Many local non-governmental organizations can be seen as shallow hybrids, in which a small number of paid employees organize voluntary work and support the volunteers. In hybrid organizations, voluntary work was perceived as having less importance, but they seem to be able to recruit volunteers more successfully than other organizations. Organizations have different needs and goals in developing their activities, which should be taken into consideration in development efforts.

Keywords: substance abuse organizations, mental health organizations, Third sector, hybridization, volunteering, professionalization

[Alkuun – Front Page](#)